

מעמד פורים כיום טוב

1. אסתר ט, טז-כג.
2. ה. "אמר ר' אלעזר... אבורנקי של מלכים".
3. ירושלמי מגילה פ"א ה"א, עמ' 741 שו" 19-2, ועמ' 742 שו" 49 עד עמ' 743 שו" 8.
4. ה: תד"ה שאסורים בהספד; ריטב"א ד"ה הא דאמרינן שמחה וד"ה משתה; ריטב"א מועד קטן כז: ד"ה אמר רבה בר רב הונא; שו"ע או"ח תרצו: ד.
5. אבן עזרא אסתר ט, ל.
6. השו"ת את נחמיה ח, ט-יב לתיאור של יום טוב במגילת אסתר.
7. רמב"ם מגילה וחנוכה ב: יג-יז; שביתת יום טוב ו: יז-כ; מגילה וחנוכה ג: סוף הלכה ו; הקדמה למשנה תורה, סוף מצוות דרבנן, 'אלא כך אנו אומרינן... בכל קראנו אליו'

וּבְכָל מְדִינָה וּמְדִינָה וּבְכָל עִיר וְעִיר מְקוֹם אֲשֶׁר דָּבַר הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ מֵגִיעַ שְׂמֵחָה וְשִׂשׁוֹן לַיהוּדִים
מִשְׁתֵּה וַיּוֹם טוֹב וְרַבִּים מֵעַמֵּי הָאָרֶץ מִתְיַהֲדִים כִּי נָפַל פַּחַד הַיהוּדִים עָלֵיהֶם :

5 (טו) וּשְׂאֵר הַיהוּדִים אֲשֶׁר בְּמְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ נִקְהְלוּ וְעָמְדוּ עַל נַפְשָׁם וְנוֹחַ מֵאִי־בִיָּהֶם וְהָרַג בְּשִׂנְאֵיהֶם
 חֲמֹשֶׁה וְשִׁבְעִים אֶלֶף וּבְבִזָּה לֹא שָׁלְחוּ אֶת יָדָם :

(יז) בַּיּוֹם שֶׁלֶּשֶׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֶדְר וְנוֹחַ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר בּו וְעָשָׂה אֹתוֹ יוֹם מִשְׁתֵּה וְשְׂמֵחָה :

(יח) וְהַיהוּדִים וְהַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּשׁוֹשָׁן נִקְהְלוּ בְּשִׁלְשָׁה עָשָׂר בּו וּבְאַרְבָּעָה עָשָׂר בּו וְנוֹחַ בְּחֲמֹשֶׁה עָשָׂר
 בּו וְעָשָׂה אֹתוֹ יוֹם מִשְׁתֵּה וְשְׂמֵחָה :

10 (יט) עַל כֵּן הַיהוּדִים הַפְּרוּזִים הַפְּרוּזִים הִישָׁבִים בְּעָרֵי הַפְּרוּזוֹת עָשִׂים אֶת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֶדְר
שְׂמֵחָה וּמִשְׁתֵּה וַיּוֹם טוֹב וּמִשְׁלֹחַ מְנוֹת אִישׁ לְרַעְיָהוּ : פ

(כ) וַיִּכְתֹּב מְרַדְּכִי אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּשְׁלַח סְפָרִים אֶל כָּל הַיהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ
 אַחְשָׁרוּשׁ הַקְּרוּבִים וְהַרְחֹקִים :

(כא) לְקַיֵּם עֲלֵיהֶם לְהִיּוֹת עָשִׂים אֶת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֶדְר וְאֵת יוֹם חֲמֹשֶׁה עָשָׂר בּו בְּכָל שָׁנָה
 וְשָׁנָה :

15 (כב) כַּיְמֵים אֲשֶׁר נָחוּ בָהֶם הַיהוּדִים מֵאִי־בִיָּהֶם וְהַחֲדָשׁ אֲשֶׁר נִהְפָּדוּ לָהֶם מִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה וּמֵאֲבָל לַיּוֹם
טוֹב לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יָמֵי מִשְׁתֵּה וְשְׂמֵחָה וּמִשְׁלֹחַ מְנוֹת אִישׁ לְרַעְיָהוּ וּמִתְּנוֹת לְאֲבִיוֹנִים :

(כג) וּקְבַל הַיהוּדִים אֶת אֲשֶׁר הִחֲלוּ לַעֲשׂוֹת וְאֵת אֲשֶׁר כָּתַב מְרַדְּכִי אֲלֵיהֶם :

20 נחמן בריה דר' שמואל בר נחמן. "שמחה וששון". מיכן שהן אסורין בהספד. "ומשתה". מיכן
 שאסורין בתענית. "ויום טוב". מיכן שאסורין בעשיית מלאכה.

אמי ר' חלבו. זימנין סגין יתבית קומי ר' שמואל בר נחמן ולא שמעית מיניה הדא מילתא.

אמי ליה. כל מה דהוה אבא שמיע את שמיע.

מילתיה דר' פליגא. דר' היה מפרסם עצמו שני ימים בשנה. רוחץ בשבעה-עשר בתמוז ונוטע נטיעות
 בפורים. 25

ר' חביבה בשם רבנן דתמן. בכל מקום [שכת?ו:11] "יום טוב" אין כת' "וקיבל". בכל מקום שכתוב
 "וקיבל" אין כת' "יום טוב". וכאן כת' "יום טוב" וכת' "וקיבל".

ר' סימון בשם ר' שמואל בר נחמן. "משפחה ומשפחה" אילו הכפרים. "מדינה ומדינה" אילו
 הכרכים. "עיר ועיר" אילו העיירות.

תני שמואל. מפני מה מקדימין ליום הכניסה. כדי שיספקו [מים 11] מזון לאחיהם שבכרכים.

ר' פליפא בר פרוטה אמי קומי ר' יונה. לית הדא אמרה שאסור בעשיית מלאכה.

אמי ליה. אין מן הדא לית שמע מינה כלום. הרי חולו שלמועד הרי הוא אסור בעשיית מלאכה והם
 מספקין מזון לאחיהם שבכרכים.

לית לך אלא כהדא דר'. דר' הוה מפרסם עצמו שני ימים בשנה. רוחץ בשבעה-עשר בתמוז ונוטע
 נטיעות בפורים. 35

"היה כותבה".

הדא אמרה שהוא מותר בעשיית מלאכה.

נאמר. בארבעה-עשר בכרכים

הא דאמרין שמחה מלמד שאסור בהספד. **נראה דה"ה שאין נוהג בו אבילות יום שני שהוא של דבריהם** לדברי הכל דאתי שמחה דרבנן דרבים ודחי אבילות דרבנן דיחיד, וכדאמרין (מו"ק י"ד ב') דכוותה אבל אינו נוהג אבילותו ברגל, פי' ואפילו למ"ד דאבילות לילה דאורייתא, ואתי עשה דשמחת רבים דהיינו ושמחת בחגך ודחי עשה דאבילות דיחיד וה"ה בהא, **אבל אם הוא יום מיתה וקבורה דהוי דאורייתא נוהג בו אבילות כשם שנוהג ביום [טוב] שני של דבריהם** דלא חמירי האי מיניה, ואף על גב דאמרין בפ"ק דכתובות (ג' ב') מי שמת אביו של חתן או אמה של כלה מכניסין את המת לחדר ואת החתן ואת הכלה לחופה וכו' ונוהג ז' ימי המשתה ואח"כ נוהג ז' ימי אבילות, ומשמע שקברוהו בו ביום דהוי אבילות דאורייתא ואפילו הכי נדחה מפני שמחתו שהוא לו כרגל דרבנן, התם משום שמחת ימי חופתו שלא תהא אבילות במקום חופה עשאוהו חכמים כעין רגל של תורה שב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה, אבל משום שמחה זו של פורים לא דחו אבילות של תורה, **ויש אומרים שלא אסרו אלא הספד שהוא דבר של פרהסיא אבל אבילות נוהג בצינעה בתוך ביתו ואפילו אבילות יום שני ואילך שהוא מדבריהם.**

משתה מלמד שאסור בתענית. פי' ומ"מ כיון דאכל אפילו מיני פירות שוב אין בו איסור דומיא דמועד דאי בעי לא אכיל אלא פירות, מיהו חייב לקיים מצות סעודה כל שאפשר, ותענית חלום מותר בו אפילו ליחיד, וציבור שהיו מתענים ופגעו בפורים אין מפסיקין כדאיתא בדוכתה (תענית ט"ו ב') בהדיא.

חדושי הריטב"א מועד קטן כז, ב

ולענין אבילות דבר פשוט הוא דחנוכה ופורים אינן כרגלים כלל ועולין ואינן מפסיקין, כי אפי' המקל יותר לא הפרזו מדתו אלא בראש השנה ויוהכ"פ שהן מועדים של תורה והוקשו כל המועדות זה לזה, **הילכך אבל נוהג אבילותו בחנוכה ופורים ואפי' בדברים שבפרהסיא, ואפי' מיום שני ואילך,** ולא אמרין בהא דאתי עשה דרבנן דרבים ודחי אבילות דרבנן דיחיד מכיון דלא הוי מועד ולא יום טוב, ואף על גב דפורים ימי משתה ושמחה לשמוח ולעשות סעודה לא דחו בזה אפי' אבילות של דבריהם, שהרי בשביל אבילותו אין כבוד פורים מתחלל בזה ויכול לקרוא מגלה ולתת מתנות לאביונים ומשלוח מנות איש לרעהו ולעשות סעודה, **תדע דאילו בחנוכה דכו"ע יש אבילות** ובגמ' כי הדדי נקיט להו לחנוכה ופורים, ולא הזכירו בתלמוד בשניהם אלא לענין הספד וקינים שאמרו אין מועד בפני תלמידי חכמים וכ"ש חנוכה ופורים, כלומר כש"כ חנוכה ופורים, דקיל טפי, שיש בו אבילות, שאינו עומד בפני ת"ח, ואף על פי שעומד בפני שאר בני אדם שלא לקונן ולהספיד בהן למת (שלא) [אפי'] בפניו שבזה בודאי מתחלל כבודם.

ואי קשיא לך מאי דאמרין בכתובות (ד' א') במי שהיה טבוח טבוח כו' ונוהג שבעת ימי המשתה ואח"כ נוהג ז' ימי אבילות דאלמא לא חייל אבילות על בית המשתה שלו שהוא כרגל דידיה, דאלמא אפי' רגל כי האי דרבנן דוחה אבילות כל שכן פורים שהוא רגל דרבים דרבנן דחזי למידחי אבילות יחיד דרבנן דשאר ימים, זו נראית לכאורה ראייה גמורה ואינה כלום, דהתם מילתא דלא אפשר הוא שיהא אבילות במקום בית המשתה ושיהא החתן הולך אבל וחפוי ראש ואם אתה אומר שינהוג אבילות על כל פנים אתה דוחה בית המשתה שלו שהרי אפי' ליכנס לבית המשתה אסור, וכיון שהתחיל בתחילה במשתה שלו אין כדאי באבילות לדחותו דתרווייהו דרבנן נינהו, ואפי' לדעת הגאונים ז"ל שאומרים (לעיל י"ד ב') אבילות יום ראשון דאורייתא כשהוא יום מיתה וקבורה, ב"ד התנו בכך בשב ואל תעשה שלא ינהוג אבילות כלל עד לאחר הרגל שלו, כי אין אבילות ראוי לנהוג עם בית המשתה וחלול שתייהן הוא, **אבל הכא גבי פורים וכ"ש חנוכה דליכא חלול כלל**

80 למצות הנהגות בו, לא דחו בו כלום, דכל מקום שאתה יכול לקיים שתיהן במקום עשה ולא תעשה אנו אומרים שיקיים את שתיהן וה"ה בזה, והוצרכתי לכתוב כל זה לפי שראיתי במקצת המפרשים ז"ל שכתבו שאין אבלות בפורים דאתי עשה דרבנן דרביס ודחי עשה דרבנן דיחיד וגם אני בקטנותי הייתי מבעלי סברא זו ועכשיו חוזרני בה ונראה לי שהוא שבוש, והרמב"ם ז"ל (פי"א ה"ג) כתב שאין מספידין את המת בחנוכה ופורים ולא בראשי חודשים אבל נוהגין בהם כל דרכי אבלות וכן הסכים על ידו בעל ספר המצות, ואח"כ מצאתי כן בנמוקי הצרפתים ז"ל.

85 שולחן ערוך אורח חיים תרצ"ו:ד'

(ד) פל דבְּרֵי אַבְלוֹת נוֹהֲגִים בְּחֲנֻכָּה וּפּוּרִים. { הַגָּה: וּמְכַל מְקוֹם יִלְדָּ לְבֵית הַכְּנֶסֶת לְשִׁמְעַע הַמְּגַלָּה (תוספות פ"ק דמועד קטן). ואם יוכל לאָסֵף מִנְיָן לְבֵיתוֹ לְקִרְוֹת הַמְּגַלָּה, עֲדִיף טָפִי (מַהְרִי"ל). וַיֵּשׁ אֲוֹמְרִים שְׂאִין אַבְלוֹת נוֹהֲג בְּפּוּרִים, לֹא בִי"ד וְלֹא בְּט"ו (הַרְא"ש וּמְנַהֲגִים), וְכֵן נוֹהֲגִין; וְאַפְלוֹ אַבְלוֹת יוֹם רֵאשׁוֹן נִדְחָה מִפְּנֵי פּוּרִים (דְּבָרֵי עֲצֻמוֹ); אַבְל דְּבָרִים שְׂבָצְנָעָה, נוֹהֲג; וְאַף עַל פִּי שְׂאִין נוֹהֲג אַבְלוֹת בְּפּוּרִים, עוֹלָה לוֹ לְמִנְיָן שְׂבָעָה יְמֵי אַבְלוֹת כְּמוֹ שֶׁבַת, וְכֵן פָּסַק הָרַב בְּעֲצֻמוֹ בְּטוֹר יוֹרָה דְּעָה סִי ת"א. }

אבן עזרא אסתר פרק ט פסוק ל

וטעם 'קיימו על נפשם ועל זרעם דברי הצומות', על דעת רבים על יום תענית אסתר, והמכחישים אמרו כי על שלשה ימים שהתענו בניסן הכתוב מדבר וכל ישראל ראויין להתענות כן תמיד ולפי דעתי שחכמינו ז"ל קבעו התענית יום הפחד וטעם דברי הצומות על הנזכרים בספר זכריה שהן בתמוז ואב ותשרי וטבת והטעם כי קיימו היהודים על נפשם לשמוח בימי הפורים כאשר קיימו על נפשם ועל זרעם להתענות בימי אבלם כאשר הובקעה העיר ונשרף הבית כי הנביא לא ציוס שיתענו כאשר אפרש במקומו ואנחנו חייבים שלא נשיג גבול ראשונים :

נחמיה פרק ח

100 (ט) וַיֹּאמֶר נְחֻמְיָה הוּא הַתְּרַשְׁתָּא וְעִזְרָא הַכֹּהֵן הַסֹּפֵר וְהַלְוִיִּם הַמְּבִינִים אֶת הָעָם לְכָל הָעָם הַיּוֹם קִדְשׁ הוּא לִיקוֹק אֱלֹהֵיכֶם אֶל תִּתְאַבְּלוּ וְאֶל תִּבְכּוּ כִּי בּוֹכִים כָּל הָעָם כְּשִׁמְעֵם אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה :
(י) וַיֹּאמֶר לָהֶם לָכוּ אֲכָלוּ מִשְׂמֵנִים וּשְׂתוּ מִמֵּתֵקִים וְשַׁלְּחוּ מְנוֹת לְאִין נְכוֹן לוֹ כִּי קִדּוֹשׁ הַיּוֹם לְאֲדַנְיָנוּ וְאֶל תִּעַצְבוּ כִּי חֲדוֹת יִקְוֹק הִיא מְעַזְּכֶם :
(יא) וְהַלְוִיִּם מִחֻשִׁים לְכָל הָעָם לֵאמֹר הִסּוּ כִּי הַיּוֹם קִדְשׁ וְאֶל תִּעַצְבוּ :
105 (יב) וַיִּלְכוּ כָּל הָעָם לֶאֱכֹל וְלִשְׁתוֹת וּלְשַׁלַּח מְנוֹת וְלַעֲשׂוֹת שְׂמֵחָה גְדוֹלָה כִּי הֵבִינוּ בְּדְבָרִים אֲשֶׁר הוֹדִיעוּ לָהֶם :

רמב"ם הקדמה למשנה תורה, מצוות מדרבנן:ד'

(ד) אלא כך אנו אומרים, שהנביאים עם בית דין תיקנו וציוו לקראות המגילה בעונתה, כדי להזכיר שבחיו של הקב"ה ותשועות שעשה לנו, והיה קרוב לשוענו, **כדי לברכו ולהללו**, וכדי להודיע לדורות הבאים שאמת מה שהבטיחנו בתורה "כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו כיי"י אלהינו בכל קראנו אליו" (דברים ד':ז'). ועל דרך זו היא כל מצוה ומצוה שהיא מדברי סופרים, בין עשה בין לא תעשה :

רמב"ם מגילה וחנוכה ג':ג'

(ג) ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת הימים האלו שתחילתן מלילי חמישה ועשרים בכסלו ימי שמחה והלל, ומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה

משמונת הלילות. וימים אלו הן הנקראין חנוכה, והן אסורין בספד ותענית כימי הפורים. והדלקת הנרות בהן מצוה מדברי סופרים כקריאת המגילה :

רמב"ם מגילה וחנוכה ג'ו'

ולא תיקנו הלל בפורים, שקריאת המגילה היא ההלל :